

LAIMUTIS BILKIS

Lietuvių kalbos institutas

ORCID id: orcid.org/0000-0002-2902-4722

Mokslinių tyrimų kryptys: toponimika, antroponimika.

DOI: doi.org/10.35321/all83-08

DĖL KAIMO VARDŲ *ÝVOLIAI* KILMĖS

On the Origin of the Village Name *Ývoliai*

ANOTACIJA

Remiantis gyvosios kalbos ir istorijos šaltinių duomenų analize straipsnyje išsamiai aptariama Kelmės r. Kražių seniūnijoje esančio kaimo vardo *Ývoliai* kilmė ir raida. Apžvelgus oikonimo užrašymus iš gyvosios kalbos, įvertinus jų patikimumą daroma išvada, kad vardo forma su ilguoju balsiu žodžio pradžioje yra autentiška. Aptariant oikonimo vartoseną istorijos šaltiniuose daugiausia dėmesio skiriama Kražių parapijos 1656–1672 m. krikšto metrikų knygos, kurioje šis vardas paminėtas pirmą kartą, įrašų analizei. Siekiant respektuoti ne tik vardo, bet ir juo vadinamos gyvenvietės istoriją, pateikiamas ir toponiminis, ir antroponiminis istorinių užrašymų kontekstas: išsamiai apžvelgiami kaimo bei jo gyventojų paminėjimai, atskleidžiami užrašytų žmonių tarpusavio ryšiai. Nustačius, kad *Yvolių* kaime ir jo apylinkėse XVII a. II pusėje būta asmenvardžio *Yvolis (*Iwolīs, Iwolowa, Iwolayte, Iwalowa, Iwolaytis, Iwoliene, Iwalowna*), daroma išvada, jog oikonimas neabejotinai yra asmenvardinės kilmės.

ESMINIAI ŽODŽIAI: istorinė toponimika, istorinė antroponimika, oikonimų raida, oikonimų kilmė, onimų istoriniai užrašymai.

ANNOTATION

Based on the analysis of the data from the living language and historical sources, the article presents a comprehensive discussion on the origin and development of the name of the village *Ývoliai*, which is located in Kražiai eldership, Kelmė district. After reviewing the records of the oikonym from the living language and evaluating their reliability, the conclusion is made that the name form with a long vowel at the beginning of the word is authentic. When discussing the usage of the oikonym in historical sources, most attention is paid to the analysis of the records from the Baptism Register Book of Kražiai Parish

of 1656–1672 in which this name was mentioned for the first time. In order to evaluate the history of both the name and the settlement bearing this name, the toponymic and anthroponymic context of historical records is provided: the mentions of the village and its residents are thoroughly reviewed; the links of the recorded people are revealed. Since it was found that the personal name *Yvolis (*Iwolis*, *Iwolowa*, *Iwołayte*, *Iwalowa*, *Iwołaytis*, *Iwoliene*, *Iwalowna*) actually existed in *Yvoliai* village and its environs in the second half of the 17th century, the conclusion is made that the oikonym is definitely of anthroponymic origin.

KEYWORDS: historical toponymy, historical anthroponymy, development of oikonoms, origin of oikonoms, historical records of onyms.

Yvoliais vadinamas kaimas šiuo metu yra Kelmės r. Kražių seniūnijos teritorijoje, anksčiau priklausė Raseinių apskrities Kražių valsčiui. Apie šio vardo kilmę ir juo vadinamos gyvenvietės istoriją nepavyko rasti jokių tyrimų. Paties vietovardžio struktūra¹ ir kilmė iš pirmo žvilgsnio nėra aiški, neišgvildenama be detalesnės kalbinės ir istorinės analizės. Todėl straipsnio tikslas ir yra nustatyti šio oikonimo istorinės raidos bruožus bei labiausiai galimą kilmės šaltinį. Tam pasiekti reikalinga turėti prieš akis istorinį kontekstą, t. y. išanalizuoti gyvenvietės ir jos vardo paminėjimus (užrašymus) istorijos dokumentuose, kreipiant dėmesį ne tik į toponiminį, bet ir antroponiminį istorinių užrašymų aspektą. Taip pat būtina iširti vardo vartosenos gyvojoje kalboje ir norminamuosiuose šaltiniuose raidą kartu nustatant ir tikrąją, autentišką, jo formą.

Pirmuoju oikonimo užfiksavimu iš gyvosios kalbos laikytina Juozo Tumo-Vaižganto 1904 metais užrašyta nesukirčiuota kaimo Pašilės parapijoje vardo forma *Ivoliai* (Vaiszgas 1904: 56). Žodžio pradžios *I* tikrumas čia kelia abejonių, nes ir, tarkime, oikonimai *Ylakiai*, *Ylakáičiai* Vaižganto taip pat užrašyti *Ilakiai*, *Ilakáičiai* (p. 52). Pagal 1923 metais vykusį gyventojų surašymą 1925 metais išleistame Lietuvos gyvenamųjų vietų žinyne nurodytas Raseinių apskrities Kražių valsčiui priklausantis *Ivalių km²* (LAV 211). 1935 metais buvo sudaryta šio kaimo žemės vardyno anketa, kurioje, savaime suprantama, užrašytas ir pačios gyvenvietės vardas. Vietovardžius iš vietinio gyventojų Jono Balsio surašė Karklėnų pradžios mokyklos mokytojas Antanas Tamošiūnas. Reikia pažymėti, kad vietų vardai anketoje surašyti labai kompetentingai, sukirčiuoti aiškiai skiriant priegaides³. Kaimo vardas pateikiamas su ilguoju žodžio pradžios vokalizmu ir tvirtaprade priegaide: *Yvoliai*. Panašiu metu gyvenviečių vardus

¹ Gyvosios kalbos vietovardžių kartotekos vienoje kortelėje netgi abejojama, kaip turi būti rašomas kaimo vardas – *Yvoliai* ar *Ivoliai*.

² 1923 metų duomenimis, kaime buvo 3 sodybos ir 23 gyventojai.

³ Plg. užrašytus vietovardžius *Atkraščiai*, *Gliminės*, *Šūnpakaušis*.

tvarkė Pavardžių ir vietovardžių komisija, vadovaujama kalbininkų Antano Saliū, o vėliau – Juozo Balčikonio. Jos sudarytose bylose šio kaimo vardo forma ir kirčio vieta sutampa su Žemės vardyno anketų duomenimis, tik čia pažymėta žemaičiams būdinga b. k. tvirtapradę priegaidę atitinkanti laužtinė priegaidė: *Yvoliai* (VB III 47). Po karo tvarkant vietovardžius nežinia dėl kokių priežasčių nusistovėjo kaimo vardo variantas su tvirtagale priegaide – *Yvoliai* (LATSŽ II 100).

Apžvelgiant oikonimo gyvosios vartosenos duomenis ir norminimo istoriją, galima teigti, kad dabartinė forma su ilguoju žodžio pradžios vokalizmu *Yvoliai* yra tikra, nes ją paliudija labiausiai su gyvąja kalba susiję tarpukario šaltiniai – Lietuvos žemės vardyno anketos bei Pavardžių ir vietovardžių komisijos bylos. Šiek tiek neaiškumų kelia priegaidė, tačiau tarpukario duomenys leidžia abejoti XX a. II pusės norminamajame šaltinyje atsiradusio cirkumflekso tikrumu.

Išanalizavus istorinius šaltinius galima konstatuoti, kad *Yvoliai* nėra labai sena gyvenvietė, ji neminima vokiečių kronikose, senuose dvarų inventoriuose. Pirmieji užrašymai randami XVII a. II pusėje. Bent kol kas galima teigti, kad pirmą kartą kaimas paminėtas 1661 metais. Kražių parapijos 1656–1672 metų krikšto metrikų knygoje užrašyta *Yvoliuose* gyvenanti krikšto motina Elžbieta Litvinienė (*Elisabeth Litwinowa de Villa Iwole*), kartu su Kazimieru Stanevičiumi (*Casimirus Staniewicz*) iš Paalksnių kaimo⁴ pakrikštijusi ten pat gyvenančių Baltramiejaus Petraičio ir jo žmonos Kristinos (*Bartholomei Petraytis et Cristina de Paalksnie*) dukrą Oną (*Annam*) (KržKr_I 83). Po to šioje krikšto įrašų knygoje kaimas minimas gana dažnai. 1662 metais užrašyta, jog Karklėnų⁵ gyventojas Jonas Litvinas (*Joannes Litwins de Korklany*) ir moteris, įvardijama kaip *Magdalena Iwolowa*, gyvenanti *Yvoliuose* (*de Iwole*) pakrikštijo Kristoforą (*Christophorus*), Laurentijaus Bukančio ir Onos Jurgaitės iš Karklėnų (*Laurenty Butantis⁶ et Anna Jurgayte de Korklany*), sūnų (KržKr_I 89). Tais pačiais 1662 metais užrašyti *Yvoliuose* gyvenantys tėvai Jonas Stanislovaitis ir žmona Elžbieta (*Joannis Stanislawytis et Elisabetha de Iwole*) ir jų sūnaus Andriejaus (*Andream*) krikštavėliai Jonas Laurinaitis iš Ejučių kaimo⁷ ir Ona *Yvolaitė* iš *Yvolių* (*Joannes Laurinaytis de Eiucie cum Anna Iwołayte de Iwole*) (KržKr_I 94). 1663 metais paminėti *Yvolių* gyventojai Kazimieras *Yvolis* ir jo žmona *Magdalena* (*Casimiri Iwolis et Magdalena de Iwole*), kurių sūnų *Motiejų* (*Mathias*) pakrikštijo Stanislovas Kantauskis ir *Barbora Stanislovaitė* iš Karklėnų (*Stanislaus Kantowski de Korklany cum*

⁴ *Pāalksniai* – kaimas Kelmės r. Kražių seniūnijoje.

⁵ *Karklėnai* – miestelis Kelmės r. Kražių seniūnijoje.

⁶ Knygoje aiškiai užrašytas avd. *Butantis*, matyt, yra raštininko iškreiptas iš *Bukantis*.

⁷ *Ejūčiai* – kaimas Kelmės r. Kražių seniūnijoje.

Barbara Stanisławayte) (KržKr_I 98). Ši gyvenamoji vietovė užrašyta ir 1664 metais: tuo metu Karklėnų gyventojai Jurgis Yvolaitis ir Elžbieta Kantauskaitė (*Georgio Iwołaytis de Korklany cum Elisabetha Kantawskayte*) pakrikštijo Kazimierą (*Casimirus*), Kazimiero Jonaičio ir Kotrynos Kidikaitės iš Yvolių (*Casimiri Jonaytis et Catharina Kidikayte de Iwole*), sūnų (KržKr_I 111). 1668 metais Yvoliai paminėti nurodant juose gyvenančią Barborą Mikolaitę (*Barbara Mikołayte de Iwolis*), kurios sūnų Stanislovą (*Stanislaus*) krikštijo Kražiuose gyvenantys Martynas Burokas ir Magdalena Budrevičaitė⁸ (*Martinus Burak cum Magdalena Budrewiczowna Crosentes*) (KržKr_I 172).

Vėlesnėje Kražių parapijos metrikų knygoje, apimančioje 1680–1737 metų krikšto ir jungtvių įrašus, Yvoliai taip pat paminėti daug kartų. 1691 metais užrašytas Yvolių gyventojas Jonas Milius (*Joan^oes Milus de Iwole*), krikštijęs Kotryną (*Catharina*), Kristoforo Miliaus ir Marijonos Mažrymaitės iš Klibalių kaimo⁹ (*Christophori Milus de Klibale et Mariana Mazrymayte*) dukrą (KržKrJ_{II} 15). 1720 metais Yvoliuose gyvenančių Grigorijaus Šurpickio ir Agotos Burtynaitės (*Gregorj Szurpicky et Agatha Burtynowna de Iwolis*) sūnaus Stanislovo (*Stanislaus*) krikštamote nurodyta taip pat šio kaimo gyventoja Marijona Bargailienė (*Mariana Bargayłowa de Iwolis*) (KržKrJ_{II} 25). 1721 metų knygoje užfiksuota Yvolių gyventojų Simono Liplevičiaus (*Simon Liplewicz de Iwole*) santuoka su Barbora Milinovičaitė iš Kupšelių kaimo¹⁰ (*Barbara Milinowiczowna de Kupszczeliszki*) (KržKrJ_{II} 169). 1722 metais užrašyti Yvoliuose gyvenantys tėvai Kristoforas Šorpickis ir Agota Leplinaitė (*Chrystophori Szorpicki¹¹ et Agatha Leplinowna de Iwole*) ir krikšto tėvai Jonas Jalvanovskis¹² bei Kotryna Rutkovska (*Joannes Jalwanowski cum Catharina Rutkowska*) (KržKrJ_{II} 45), taip pat tėvai Danilas Kitas bei Parasija Kitkovna ir krikšto tėvai Romanas Oferovskis bei Ona Bargailienė (*Daniło Kitaf et Parasia Kitkowna <...> Romanus Oferowski cum Anna Bargayłowa de Iwole*) (KržKrJ_{II} 46). Toliau knygoje fiksuoti tokie kaimo ir jo gyventojų onimai: tėvai *Eustochim Łukaszow et Mariana Bobrowska*, krikštatėviai *Petrus Jakubowski cum Anna Ignatowiczowna de Iwol* 1723 m. (KržKrJ_{II} 50);

⁸ Straipsnyje atstatant lietuviškas netekėjusių moterų pavardes paisoma ne bendrinės kalbos, o tarmės duomenų. Pietų žemaičių varniškių šnekoje prie bet kokią galūnę turinčios tėvo pavardės dedama priesaga *-aitė* (plg. LKA III 120, žemėl. Nr. 112). Tokią vartoseną paliudija ir nagrinėtų šaltinių duomenys, plg. netekėjusių moterų pavardes *Jurgayte, Iwołayte, Kantawskayte*. Todėl pavardės rekonstruojamos pridendant šią priesagą, o ne bendrinėje kalboje nustatytas *-ytė, -(i)ūtė*.

⁹ *Klibāliai* – kaimas Kelmės r. Kražių seniūnijoje.

¹⁰ *Kupšėliai* – kaimas Kelmės r. Kražių seniūnijoje.

¹¹ Avd. *Szorpicki* ir 1720 m. tuose pačiuose Yvoliuose užrašytas *Szurpicky*, matyt, yra grafiniai variantai.

¹² Šio asmenvardžio tikrumas kelia abejonių, nes knygoje užrašyta labai neaiškiai.

tėvai *Joannis Bordasow et Catharina Akionka*¹³ *de Iwole* 1723 m. (KržKrJn_{II} 54); liudininkas *Audagin Lukcho de Iwola* 1724 m. (KržKrJn_{II} 176); vyras ir žmona *Constantinq Arasimow cum An'a Zakrzewska de Iwole* 1729 m. (KržKrJn_{II} 182); tėvai *Antony Zakrzewski et Anna Zakrzewska de Iwole* 1730 m. (KržKrJn_{II} 118); tėvai *Co~stanti Audachim, An'a Zacherewska De Sywoli* 1730 m. (KržKrJn_{II} 119); tėvai *Casimirus Zakrowski et Anna Szantarskowna De Iwale*, krikšto motina *Anna Karbowska De Iwaliszki* 1731 m. (KržKrJn_{II} 121); krikšto tėvas *Matthias Anaszko de Iwola* 1732 m. (KržKrJn_{II} 129).

Yvolių kaimas nuosekliai minimas ir vėlesniuose Kražių parapijos bažnytinuose dokumentuose. Pavyzdžiui, 1736–1748 metų krikšto metrikų knygoje 1744 metais užrašyti šiame kaime gyvenantys tėvai Jurgis Milinavičius bei jo žmona Kristina (*Georgio Milinowicz et Christin~a <...> de Iwole*) ir krikšto motina Marijona Jakimaitė (*Marianna Jakimowna de Iwole*) (KržKr_{III} 106).

XIX a. I pusėje Yvoliai minimi Karklėnų bažnyčios, kuri tuo metu buvo Pašilės parapijos filija, dokumentuose. 1816–1829 metų krikšto metrikų knygoje užfiksuoti įrašai: *Josepho Toluszewicz matre Ursula de Domo Kurpowiczowna de Villa Jwole* 1817 m. (KrklKr_I 3), *Antonio Tolufzew², Johana Lukszowna de Villa Jwole* 1818 m. (KrklKr_I 7) ir pan. Kiek vėlesnėje Karklėnų bažnyčios krikšto metrikų knygoje Yvolių kaimas užrašytas vietininko linksniu: *We wsi Iwolach* 1828 m. (KrklKr_{II} 2). Kaimas ir jo vardas XIX a. viduryje lotyniškais bei slaviškais rašmenimis užrašytas ir kitokiuose (nebažnytinio pobūdžio) šaltiniuose: *Иволе* 1845 m. (PašPS 5), *Jwole* 1854 m. (Hołowiński 1854).

Istorijos šaltinių analizė leidžia išskirti kelis juose vartotus oikonimo *Yvoliai* variantus. Dažniausiai užrašyta *de Iwole* (*de Jwole*, *Иволе*). Dar pasitaiko formų *de Iwolis*, *de Iwol*, *De Sywoli*, *de Iwola*, *De Iwale*, *De Iwaliszki*, *We wsi Iwolach*.

Pirmiausia atkreiptinas dėmesys į tai, kad nė vienu atveju, išskyrus netipinę formą *de Sywoli*, neperteiktas ilgasis žodžio pradžios vokalizmas. Tačiau tai negali būti priežastis abejoti gyvosios kalbos vardo *Yvoliai* tikrumu, nes nelietuvių kalba rašytuose šaltiniuose vietoje y labai dažnai rašoma i, plg. *Ilakaycie* 1699 m., 1700 m. (YI_Jn 35) (= *Ylakaičiai*¹⁴), *de Ilakiow* 1682 m., *de Illoki* 1688 m., 1689 m., 1699 m., 1702 m., 1703 m., *de Iloki* 1682 m., *de Illoki* 1689 m., *de Illokie* 1698 m., 1699 m., *de Illokif* 1688 m., *de ilokif* 1677 m., *de jllokif* 1678 m. (YI_Jn 2, 4, 10, 21, 22, 24, 34, 35, 38, 39), *de ilocis*, *de Ilakiow* 1713 m., *de Ilakif*, *Illocis* 1716 m., *de Illocis* 1718 m., 1720 m., *de Illoki* 1720 m., *de Illoki* 1716 m., *de Illokie* 1719 m., *de Illokie* 1719 m., *de Illokis* 1718 m. (YIKr

¹³ Asmenvardis užrašytas neaiškiai, todėl straipsnyje pateikiamos formos tikrumas abejotinas.

¹⁴ *Ylakaičiai* – kaimas Skuodo r. Ylakių seniūnijoje.

23, 24, 51, 56, 57, 59, 60, 73, 76, 84, 85, 87) (= *Ylakiai*¹⁵), *Iniszki* 1854 m. (Hołowiński 1854), *Инишки* 1892 m. (KnGGG 148) (= *Yniškės*¹⁶). Tai, kad nelietuviškuose istorijos šaltiniuose užrašytuose vietovardžiuose neskiriami ilgieji ir trumpieji balsiai [i] ir [i], pažymi ir kiti lietuvių vardyno tyrėjai (žr. Garliauskas 1998: 184). Žodžio galo *e* (*Iwole*, *Jwole*, *Iwale*) ir *a* po lenkų minkštojo priebalsio¹⁷ (*Iwola*) greičiausiai atspindi žemaičiams būdingą galūnės *-iai* (*-ei*) monoftongizavimą, t. y. vertimą į [e]. Tokių atvejų žemaičių istorinėje oikonomijoje užfiksuota gana daug, plg. *de Brukale* (= *Brūkaliai*), *de kule* (= *Kuliai*), *de Rezgale* (= *Rėzgāliai*), *ex Stanele* (= *Stanėliai*) ir pan. (žr. Garliauskas 1998: 175), *ze wsią Giwole* 1777 m. (= *Gyvoliai*¹⁸) (IVK). Vieną kartą užrašyta forma *de Iwolis*, matyt, yra aplotyninta, atitinkanti daugiskaitos abliatyvą. Tai ypač tikėtina dėl to, jog šaltinio tekstas rašytas lotynų kalba¹⁹. Užrašymas *De Iwale* greičiausiai sietinas su lietuvių vietovardžių slavinimu ilgąjį [o] (šiuo atveju nekirčiuotą) žymint raide *a*, plg. istorinius XVII a. pabaigos ir XVIII a. pradžios Punios parapijos oikonimus *Furmaniszki* (= *Fūrmoniškės*), *Jawoyszany*, *Jawoyszane* (= *Jovaišónys*) (Palionis 2008, 193, 194), dar plg. XIX II pusės užrašymus *Гивали* 1865 m., 1892 m. (= *Gyvoliai*) (IVK). 1723 m. pateikta begalūnė forma *de Iwol* galbūt atsiradusi pagal lenkų kalbos niekatrosios giminės daiktavardžių su daugiskaitos vardininko galūne *-a* po minkštojo priebalsio daugiskaitos kilmininko analogiją: dgs. vard. *Iwola* → dgs. kilm. *Iwol*²⁰. XIX a. I pusėje užrašyta forma *We wsi Iwolach* yra apslavinta, atitinkanti lenkų kalbos, kuria parašytas šaltinis, vietininką. Vienintelį kartą 1731 metais užfiksuota forma *De Iwaliszki* galėtų liudyti apie buvusį Yvolių variantą *Yvoliškės ar *Yvoliškiai, tačiau vienkartinis paminėjimas verčia šį atvejį vertinti atsargiai – galbūt tai ne gyvosios kalbos vardas, o tik raštininko pagal kokią kitą analogiją užrašytas konstruktas, juo labiau, kad tame pačiame įrašė pateikiama ir oikonimo forma be priesagos *De Iwale*. Yvolių užrašymas *De Sywoli*, be abejonės, yra riktas, atsiradęs nesupratus ar gerai neišgirdus tikrojo kaimo vardo, tačiau ši forma yra vienintelė, kurioje atspindėtas ilgasis vokalizmas.

Istorijos šaltiniuose užrašytų variantų analizė leidžia teigti, kad gyvojoje kalboje vartojamas kaimo vardas *Yvoliai* yra pirminis. Jo įvairios formos nulemtos

¹⁵ *Ylakiai* – miestelis Skuodo r. Ylakių seniūnijoje.

¹⁶ *Yniškės* – kaimas Šiaulių r. Raudėnų seniūnijoje.

¹⁷ Šaltinis rašytas lotynų kalba, tačiau vietovardžiuose esama nemažai lenkų kalbos elementų.

¹⁸ *Gyvoliai* – kaimas Mažeikių r. Viekšnių seniūnijoje.

¹⁹ Plg. istorinius užrašymus *de Kaulaakis* (= *Káulakiai*), *de Rymucis* (= *Rimūčiai*), *de Jabanif* (= *Sabóniai*) ir pan. (žr. Garliauskas 1998: 164–165; 2004: 44).

²⁰ Plg. lenk. vns. vard. *pole*, dgs. vard. *pola*, dgs. kilm. *pól*.

bendrai istorinės lietuvių toponijos raidai būdingų veiksnių: tarminių ypatybių respektavimo, apslavinimo, aplotyninimo, raštininkų kompetencijos. Jei gu XVIII a. I pusės forma *Iwaliszki* (**Yvoliškės?* **Yvoliškiai?*) ir būtų tikra, tai ji laikytina antrine, atsiradusia vėliau nei *Yvoliai* ir neatėjusia iki mūsų dienų.

Ištirti istorijos šaltiniai suteikia galimybę pakankamai apčiuopiamai paaiškinti ir oikonimo *Yvoliai* kilmę. Jos raktas glūdi jau minėtoje Kražių bažnyčios 1656–1672 metų krikšto metrikų knygoje. Čia 1661 metais užrašyti krikšto tėvai Jonas Milkantas (tarm. *Milkontas*) iš Spirgių kaimo²¹ ir Ona Yvolienė iš Pagių kaimo²² (*Joannes Milkont de Spirgie et Anna Iwalowa de Pagine*) (KržKr₁ 73). Dviejuose 1662 metų įrašuose nurodomi krikstatėviai Jonas Litvinas iš Karklėnų ir Yvolių gyventoja Magdalena Yvolienė (*Joannes Litwins de Korklany Cum Magdalena Iwolowa de Iwole*) (KržKr₁ 89) bei Ejučiuose gyvenantis Jonas Laurinaitis su Ona Yvolaitė iš Yvolių (*Joannes Laurinaytis de Eiucie cum Anna Iwolayte de Iwole*) (KržKr₁ 94). 1663 metais paminėti tėvai, Yvolių gyventojai, Kazimieras Yvolis ir jo žmona Magdalena (*Casimiri Iwolis et Magdalena de Iwole*) bei jų sūnus Motiejus (*Mathias*) (KržKr₁ 98). 1664 ir 1665 metais užrašyti krikšto tėvai, Karklėnų gyventojai, atitinkamai Jurgis Yvolaitis su Elžbieta Kantauskaite (*Georgio Iwolaytis de Korklany cum Elisabetha Kantawskayte ibidem*) (KržKr₁ 111) bei Jonas Litvinas su Ona Yvoliene (*Joannes Litwin de Korklanis cum Anna Iwalowa ibidem*) (KržKr₁ 127). Dar viename 1665 metų įrašė užfiksuoti tėvai, Ganyprovos kaimo²³ gyventojai, Adomas Butvilas ir Ona Yvolaitė (*Adami Butwill et Anna Iwolayte de Goniprowa*) bei krikstatėviai Jurgis Yvolaitis iš Karklėnų su Kotryna Račaitė iš Ganyprovos (*Georgio Iwolaytis de Korklany Cum Catharina Raczayte de Goniprowa*) (Krž₁ 130). Ta pati Ganyprovos gyventoja Ona Yvolaitė Butvilienė (*Anna Iwolayte Butwilowa de Goniprowa*), jau kaip krikšto motina, minima ir 1666 bei 1668 metais (Krž₁ 146, 169). 1669 metais Karklėnuose gyvenusių Andriaus Yvolio ir jo žmonos, kurios antrasis asmenvardis Mikulaitė²⁴ (*Andrea Iwolis et <...> Mikulayte de Korklany*), dukrą Elžbietą (*Elisabeth*) krikštijo to paties kaimo gyventoja Kotryna Jonušaitė Yvolienė (*Catharina Jonufayte Iwoliene de Korklany*) (Krž₁ 185). Tais pačiais metais buvo krikštijamas Audenių kaimo²⁵ gyventojų Melchioro Simonaičio ir Elžbietos Yvolaitės (*Melchioris Symonaytis et Elisabetha Iwolayte de Audenie*) sūnus Samuelis (*Samuel*), kurio krikstatėviu nurodomas Jonas Yvolaitis iš Karklėnų (*Joannes Iwolaytis de*

²¹ *Spiřgiai* – kaimas Kelmės r. Kražių seniūnijoje.

²² *Pagai* – kaimas Kelmės r. Kražių seniūnijoje.

²³ *Ganyprova* – kaimas Kelmės r. Kražių seniūnijoje.

²⁴ Žmonos vardas šaltinyje neįskaitomas.

²⁵ *Audeniai* – kaimas Kelmės r. Užvenčio seniūnijoje.

Korklany) (Krž₁ 189). 1670 metais vėl paminėti Ganyprovos gyventojai Adomas Butvilas ir Ona Yvolaitė Butvilienė (*Adami Butwill et Anna Iwolayte Butwilowa de Goniprowa*), kurių dukros Magdalenos (*Magdalena*) krikšto tėvu buvo Jonas Yvolis iš Karklėnų (*Joannes Iwolis de Korklanis*) (Krž₁ 194). Tų pačių metų krikšto įrašuose dar aptinkama jau minėta krikštamotė, Karklėnų gyventoja, Kotryna Jonušaitė Yvolienė (*Catharina Jonufzayte Iwolowa*²⁶ *de Korklany*) (Krž₁ 198) ir Karklėnuose gyvenantys motina Gertrūda Yvolaitė bei jos vyras Kristoforas Vaičaitis (*Christophori Wayczaytis et Giertrudis Iwolayte de Korklany*), kurių dukrą Kotryną (*Catharina*) krikštijo taip pat karklėniškis Jonas Yvolis (*Joannes Iwolis*) (Krž₁ 200). 1671 metais užrašytos dvi krikšto motinos: Elžbieta Yvolaitė iš Vaiguvos²⁷ (*Elisabeta Iwalowna de Waygowa*) (Krž₁ 220) ir Zuzana Yvolaitė iš Karklėnų (*Zuzanna Wolayte de Korklany*) (Krž₁ 210), kurios antrasis asmenvardis greičiausiai gerai neišgirdus raštininko sutrumpintas numetant pradžios *y* (*i*). Audeniuose gyvenanti Elžbieta Yvolaitė, kuri 1669 metais paminėta kaip krikštamotė, 1672 metais užrašyta kaip Merkelio Leišaičio žmona (*Merchelis Leyfzaytis et Elisabetha Iwolayte de Audenis*) ir sūnaus Jokūbo (*Jacobus*) motina (Krž₁ 230).

Iš šių duomenų matyti, kad 1656–1672 metais Kražių parapijoje gausiai gyventa žmonių, kurių antrieji asmenvardžiai turėjo šaknį *Yvol-*. Pačiame Yvolių kaime gyveno Magdalena Yvolienė (*Magdalena Iwolowa*), Ona Yvolaitė (*Anna Iwolayte*), Kazimieras Yvolis (*Casimiri Iwolis*) su žmona Magdalena²⁸ (*Magdalena*) ir sūnumi Motiejumi (*Mathias*). Labai galimas daiktas, jog tai vienos šeimos nariai – vyras, žmona, dukra ir sūnus. Pagių kaime užrašyta Ona Yvolienė (*Anna Iwalowa*), Karklėnuose – Jurgis Yvolaitis (*Georgio Iwolaytis*), Ona Yvolienė (*Anna Iwalowa*), Andrius Yvolis (*Andrea Iwolis*) su žmona, mergautiniu asmenvardžiu Mikulaitė (*Mikulayte*), ir dukra Elžbieta (*Elisabeth*), Kotryna Jonušaitė Yvolienė (*Catharina Jonufayte Iwoliene, Catharina Jonufzayte Iwolowa*), Jonas Yvolaitis (*Joannes Iwolaytis*), Jonas Yvolis (*Joannes Iwolis*), Gertrūda Yvolaitė (*Giertrudis Iwolayte*), Zuzana Yvolaitė (*Zuzanna Wolayte*), Ganyprovoje – Ona Yvolaitė Butvilienė (*Anna Iwolayte Butwilowa*), Audeniuose – Elžbieta Yvolaitė (*Elisabetha Iwolayte*), Vaiguvoje – Elžbieta Yvolaitė (*Elisabeta Iwalowna*).

Asmenvardžiai *Iwolowa, Iwolayte, Iwolis, Iwalowa, Iwolaytis, Iwoliene, Iwalowna* šaltinyje nuosekliai rašomi su *i* (*I*)²⁹, tačiau tai galima paaiškinti ir kitų

²⁶ Skiriasi šios moters įvardijimo pagal vyrą forma: 1669 m. užrašytas lietuviškas variantas *Iwoliene*, o 1670 m. – lenkiškas *Iwolowa*.

²⁷ *Váigwa* – kaimas Kelmės r. Vaiguvos seniūnijoje.

²⁸ Moteris, įvardinta kaip *Magdalena Iwolowa*, ir Kazimiero Yvolio žmona Magdalena greičiausia yra tas pats asmuo.

²⁹ Dar plg. lenk. avd. *Iwola* (SNP IV 231).

istorinių lietuvių asmenvardžių su [i] žodžio pradžioje rašymo analogija, plg. avd. *Ilowicz, Jlewicz, Jłowicza: Yla* (-ys, -ius?) (Zinkevičius 1977: 147), *Mame Илайтис* 1537 m. (= *Ylaitis), *Ila* 1702 m., *Casimiri Ila, Casimirg Ila, Casimiri et Mariannæ Ila* 1685–1731 m. (= *Yla) (IAK), *staniflag jllokowicz* 1678 m., *joannes jllokowicz de jllokis* 1680 m. (= *Ylakavičius), *Josephus Ilakaytis* 1698 m. (= *Ylakaitis) (Yl)n 4, 6, 10, 34), *Jerzy Illakis* 1790 m., *Mathias Jlakis, Bartholomæus Jlakis, Josephi Jlakis* 1808–1820 m. (IAK) (= *Ylakis). Formų su *a* šaknyje vartoseną (*Iwalowa, Iwalowna*) taip pat priskirtina slavinimo reiškiniams, nes *a* rašymas vietoje *o* yra dažnas istorinių lietuvių asmenvardžių slavinimo būdas³⁰, plg. avd. *fadeyko < Sodeika, Tatarelis < Totorélis* (Zinkevičius 1977: 99), *Zylobralis* (= *Žilabrolis, *Žilabrolys) (Ragauskaitė 2005: 61). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad *a* vietoje *o* rašoma tuose variantuose, kurių ir priesagos pakeistos slaviškėmis (lenkiškėmis) *-ova, -ovna*, o asmenvardžiuose su lietuviškėmis priesagomis nuosekliai išlaikoma *o*: *Iwolayte, Iwolaytis, Iwoliene*. Be to, kaip jau minėta, *i* vietoje *y* rašoma ir visuose kaimo vardo *Yvoliai*, kurio tikrumą pagrindžia gyvoji kalba, istoriniuose užrašymuose.

Taigi XVII a. II pusės istorinės antroponimijos duomenys paliudija pačiame Yvolių kaime ir jo apylinkėse buvusį asmenvardį *Yvolis (*Iwolis*), iš kurio, be abejonės, ir kildintinas oikonimas *Yvoliai*. Tai būtų iš asmenvardžio daugiskaitos sudarytas kuopinis gyvenamosios vietos vardas. Iš prieš tai pateiktos Yvolių ir jų gyventojų paminėjimo istorijos šaltiniuose apžvalgos matyti, kad nuo 1680 metų asmenvardis *Yvolis Yvolių kaime jau nėra minimas, jo nerasta ir XVIII a. – XIX a. I pusės metrikų knygoje, ir XIX a. vidurio (1845 metų) parapijiečių sąrašė. Pavardė *Yvolis neatėjo ir iki mūsų dienų, ji nefiksuota *Lietuvių pavardžių žodyne* (LPŽ).

Paties kaimo vardo kilmės pamatu tapusio antroponimo kilmė nėra visai aiški, tačiau svarbiausio tirtos istorinio šaltinio – Kražių bažnyčios 1656–1672 metų krikšto metrikų knygos – antroponimijos duomenys leidžia iškelti vieną kilmės hipotezę. Greta daug kartų knygoje užrašytų asmenvardžių *Iwolowa, Iwolayte, Iwolis, Iwalowa, Iwolaytis, Iwoliene, Iwalowna*, suponuojančių šaknį *Yvol-*, yra du atvejai, pagal kuriuos galima rekonstruoti antroponimą *Gyvolis. 1660 metais užrašyti Pašilėje gyvenantys krikšto tėvai Jonas Gyvolis su Liucija Vaičaitė (*Joannes Giwolis cum Lucia Wayczayte de Poszyle*) (KržKr₁ 55), o 1667 metais – to paties kaimo gyventojai tėvai Albertas Gyvolis ir Kristina Degutaitaitė (*Alberti Giwolis et Cristina Degutayciowna de Paszyle*) (KržKr₁ 151). Taigi tame pačiame šaltinyje tuo pačiu laikotarpiu paminėti netoli viena nuo kitos esančiose

³⁰ Plg. Zinkevičius 2008: 48; Sinkevičiūtė, Račickaja 2014: 310.

gyvenvietėse³¹ vartoti asmenvardžiai **Yvolis* ir **Gyvolis*³². Todėl galima labai atsargiai spėti, kad **Yvolis* yra antrinis antroponimas iš **Gyvolis*, atsiradęs dėl ekstralingvistinių priežasčių numetus žodžio pradžios *g*. Tokie reiškiniai istorinėje antroponimijoje nėra specialiai tirti, matyt, jie nėra labai dažni, tačiau apie polinkį numesti ar pridėti priebalsius onimų pradžioje bent jau šiame šaltinyje liudytų kad ir jau paminėtas avd. *Zuzanna Wołayte* (? ← *Iwołayte*) bei oikonimo variantas *Sywoli* (← *Ywoli*). Priebalsių numetimas ar pridėjimas dėl ekstralingvistinių priežasčių istorinių asmenvardžių pradžioje pastebėtas ir istorinės antroponimikos tyrimuose, plg. galimus asmenvardžių variantus *Jakub Streygis*, *Michal Streygis* ir *Marcin Treygis*, *Mateusz Treygis* (Maciejauskienė 1991: 140). Tokiu atveju oikonimo *Yvoliai* kilmės pamatas – avd. **Yvolis* ← **Gyvolis* – būtų kilęs iš liet. (žem.) *gyvolis* ‘gyvulus; gyvas galvijas, padaras, bandykštis; kas elgiasi kaip gyvulus’ (LKŽe). Tai nebūtų vienintelis toks atvejis lietuvių oikonimijoje: iš avd. **Gyvolis*, **Gyvolys* greičiausiai kilęs ir dvaro bei kaimo Vieکشnių seniūnijoje vardas *Gyvoliai* (plg. LVŽ III 218–219). Asmenvardis **Gyvolis* užfiksuotas ir kituose istorijos šaltiniuose: *Giwołis* 1743 m. (Žeimių parapija), *Gywolatis* 1757–1767 m. (Ragainė) (IAK). Istorinėje antroponimijoje sutinkamas ir jo struktūrinis variantas **Gyvulis*, **Gyvulus*: *Ian Giwołis* 1678 m. (Pasvalio dvaras), *Giwołullys* 1769–1822 m. (Ragainė), *Giwołaycia* 1740 m. (Žeimių parapija) (IAK). Šių asmenvardžių motyvacija, matyt, sietina su neigiamomis savybėmis, plg. liet. *gyvolis* ‘kas elgiasi kaip gyvulus’, *gyvulys* ‘nemandagus, nekultūringas žmogus’, prvd. *Gyvulys*, kurios atsiradimo motyvai yra: ‘susivėlęs, piktas; teisėjui numynęs koją, tas ir apšaukęs jį gyvuliu’ (Butkus 1995: 221). Gali būti, kad dėl neigiamos konotacijos jie ir neišliko iki mūsų dienų. Kita vertus, pavyzdžiui, lenkų kalboje tokios semantikos antroponimai fiksuojami ne tik istorijos šaltiniuose, bet ir dabartinėje vartosenoje, plg. lenk. avd. *Bydłowski* 1423 m., 1431 m., 1484 m. ir kt. (SSNO I 290), *Bydłoch*³³ 1469 m., *Bydłoniak* 1691 m., *Bydłownik* 1721 m., *Bydłoi* 1635 m., *Bydłoiński* 1792 m. (Rymut 1991: 93), pvd. *Bydliński*, *Bydło*, *Bydłoi*, *Bydłowski* (SNP I 594).

³¹ Nuo Pašilės, kur užrašytas avd. **Gyvolis*, iki Yvolių ir Karklėnų, kuriuose paliudytas avd. **Yvolis*, tėra atitinkamai maždaug 4 ir 5 km.

³² Žinoma, ši kilmės hipotezė būtų patikimesnė, jeigu asmenvardžiais **Yvolis* ir **Gyvolis* istorijos šaltinyje būtų įvardintas tas pats asmuo, tačiau tokių atvejų nefiksuota.

³³ Šalia šio asmenvardžio pateikta pastaba dėl jo kilmės: kildinamas iš lenk. *bydło* ‘raguočiai, gyvuliai, galvijai’.

IŠVADOS

1. Gyvosios kalbos duomenų analizė rodo, kad autentiška vietinių gyventojų vartota oikonimo forma yra *Ývoliai*. Ją paliudija pagrindiniai ir labiausiai patikimi tarpukariu surinktų vietovardžių šaltiniai.

2. Istorijos šaltiniuose kaimo vardas pradedamas minėti XVII a. II pusėje. Atsižvelgiant į lietuvių vietovardžių slavینimo, lotyninimo veiksnius ir jų pobūdį bei dėsningumus, galima teigti, kad užrašytos istorinės formos *de Iwole* (*de Jwole*, *Иволе*) (dažnesnės) ir *de Iwolis*, *de Iwol*, *De Sywoli*, *de Iwola*, *De Iwale*, *De Iwaliszki*, *We wsi Iwolach* (retesnės) veikiausiai taip pat suponuoja oikonimo formą *Yvoliai*.

3. Kaimo vardas *Ývoliai* yra asmenvardinės kilmės, kilęs iš XVII a. II pusėje Yvolių kaime ir aplinkinėse vietovėse buvusio avd. *Yvolis, kurį paliudija istoriniai užrašymai *Iwolis*, *Iwolowa*, *Iwołayte*, *Iwalowa*, *Iwołaytis*, *Iwoliene*, *Iwalowna*. Pačiame Yvolių kaime gyveno Magdalena Yvolienė (*Magdalena Iwolowa*), Ona Yvolaitė (*Anna Iwołayte*), Kazimieras Yvolis (*Casimiri Iwolis*) su žmona Magdalena (*Magdalena*) ir sūnumi Motiejumi (*Mathias*). Labai galimas daiktas, jog tai vienos šeimos nariai – vyras, žmona, dukra ir sūnus.

4. Atsargiai iškeltina hipotezė, jog oikonimo *Ývoliai* kilmės pagrindu tapęs asmenvardis *Yvolis dėl ekstralingvistinių priežasčių gali būti kilęs iš antroponimo *Gyvolis (*Giwolis*), fiksuoto tuo pačiu laikotarpiu netoli nuo Yvolių kaimo nutolusioje Pašilės gyvenvietėje.

SUTRUMPINIMAI

- avd. – asmenvardis
- b. k. – bendrinės kalbės
- dgs. – daugiskaita
- kilm. – kilmininkas
- lenk. – lenkų
- liet. – lietuvių
- mot. g. – moteriškoji giminė
- prvd. – pravardė
- pvd. – pavardė
- r. – rajonas
- vard. – vardininkas
- vns. – vienaskaita
- žem. – žemaičių

ISTORIJOS ŠALTINIAI

Hołowiński 1854 – [*Ignatijaus Holowińskiego Telšių ir Žemaičių vyskupystės vietovardžių rankraštinis sąrašas*]. Saugomas Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro archyve.

IAK – *Abėcėlinė istorinių asmenvardžių kartoteka*. Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro fondas.

YlJn – [*Ylakių bažnyčios 1676–1738 m. jungtvių metrikų knyga*]. LVIA F. 1683, Apr. 1, B. 1. Prieiga internete: <http://www.epaveldas.lt>.

YIKr – [*Ylakių bažnyčios 1712–1721 m. krikšto metrikų knyga*]. LVIA F. 1683, Apr. 1, B. 3. Prieiga internete: <http://www.epaveldas.lt>.

IVK – *Abėcėlinė istorinių vietovardžių kartoteka*. Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro fondas.

KnGGS – *Списокъ населенныхъ местъ Ковенской Губерніи, Ковна: Въ Типографіи Губернскаго Правленія, 1892.*

KrkIKr_I – [*Karklėnų bažnyčios 1816–1829 m. krikšto metrikų knyga*]. LVIA F. 1520, Apr. 1, B. 6. Prieiga internete: <http://www.epaveldas.lt>.

KrkIKr_{II} – *Księga Ochrzczonych Kościoła Filialnego Korklanskiego – Roku 1827 Sporządzona. [Karklėnų bažnyčios 1828–1834 m. krikšto metrikų knyga]*. LVIA F. 1520, Apr. 1, B. 8. Prieiga internete: <http://www.epaveldas.lt>.

KrżK_r – [*Kražių parapijos 1656–1672 m. krikšto metrikų knyga*]. LVIA F. 1521, Apr. 1, B. 4. Prieiga internete: <http://www.epaveldas.lt>.

KrżK_rJn_{II} – [*Kražių parapijos 1680–1737 m. krikšto ir jungtvių metrikų knyga*]. LVIA F. 1521, Apr. 1, B. 5. Prieiga internete: <http://www.epaveldas.lt>.

KrżK_rIII – *Metrica Baptisatorum Ecclesia Parochjali Crosensi [...] Ano 1736 Curam Animarum agente Iosepho Waygowski Comendario Crosensi Vicariuf. [Kražių parapijos 1736–1748 m. krikšto metrikų knyga.]*. LVIA F. 1521, Apr. 1, B. 6. Prieiga internete: <http://www.epaveldas.lt>.

LAV – *Lietuvos apgyventos vietos*, Kaunas: A. Bako spaustuvė, 1925.

PašPS – [*Pašilės bažnyčios 1845 m. parapijiečių sąrašai*]. LVIA, F. 605, Apr. 8, B. 50. Prieiga internete: http://www.genmetrika.eu/zemaitijos_par_sarasai.html.

VB – *Pavardžių ir vietovardžių komisijos Panevėžio ir Raseinių apskričių gyvenamųjų vietų sąrašai (bylos) 3*, (mašinraštis). Saugomas Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro archyve.

Vaiszgantas 1904: Sanrzasas geografiszkuju Lietuvos vardu. – *Dirva* 1, 35–61. Prieiga internete: <https://www.epaveldas.lt/>.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- Butkus Alvydas 1995: *Lietuvių pravardės*, Kaunas: Æsti.
- Garliauskas Vidas 1998: Lietuviškos oikonimų lytys nelietuviškuose XVI–XIX a. šaltiniuose. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 40, 123–204.
- Garliauskas Vidas 2004: *XVII a. Molėtų bažnyčios krikšto ir santuokos metrikų knyga*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- LATSŽ – *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas* 2, par. Z. Noreika, V. Stravinskas, Vilnius: Mintis, 1976.
- LKA III – *Lietuvių kalbos atlasas 3. Morfologija*, teksto aut. S. Ambrazas, G. Belickienė, E. Grinaveckienė, A. Jonaitytė, J. Lipskienė, K. Morkūnas, B. Vanagienė, A. Vidugiris, ats. red. K. Morkūnas, Vilnius: Mokslas, 1991.
- LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas 1–20 (1941–2002)*: e. variantas, vyr. red. G. Naktinienė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Prieiga internete: <http://www.lkz.lt>.
- LPŽ – *Lietuvių pavardžių žodynas 1–2*, teksto aut. A. Vanagas, V. Maciejauskienė, M. Razmukaitė, ats. red. A. Vanagas, Vilnius: Mokslas, 1985, 1989.
- LVŽ III – *Lietuvos vietovardžių žodynas 3*, teksto aut. V. Adamonytė, L. Bilkis, G. Blažienė, D. Kačinaitytė-Vrubliauskienė, M. Norkaitienė, A. Ragauskaitė, M. Razmukaitė, D. Sviderskienė, ats. red. L. Bilkis, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2018.
- Maciejauskienė Vitalija 1991: *Lietuvių pavardžių susidarymas*, Vilnius: Mokslas.
- Palionis Jonas 2008: *XVII a. pabaigos–XVIII a. pirmosios pusės Punios parapijos asmenvardžiai ir vietovardžiai*, Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Ragauskaitė Alma 2005: *XVI–XVIII a. kauniečių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Rymut Kazimierz 1991: *Nazwiska polaków*, Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo, 1991.
- Sinkevičiūtė Daiva, Račickaja Veslava 2014: Lietuvių dvikamienių vardų kilmės asmenvardžiai ir jų kamienų užrašymo ypatybės Vilniaus naujųjų miestiečių ir laiduotojų 1661–1795 metų sąrašė. – *Archivum Lithuanicum* 16, 295–322.
- SNP I – *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych* 1, sud. K. Rymut, Kraków: Polska akademii nauk, Instytut języka polskiego, 1992.
- SNP IV – *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych* 4, sud. K. Rymut, Kraków: Polska akademii nauk, Instytut języka polskiego, 1993.

SSNO I – *Słownik staropolskich nazw osobowych* 1, A–D, red. W. Taszycki, Wrocław-Warszawa-Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej akademii nauk, 1965–1967.

Zinkevičius Zigmąs 1977: *Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje*, Vilnius: Mokslas.

Zinkevičius Zigmąs 2008: *Lietuvių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

On the Origin of the Village Name *Ývoliai*

SUMMARY

The village bearing the name *Yvoliai* is located in Kražiai eldership, Kelmė district and previously belonged to Kražiai district, Raseiniai county. No previous research addressing the origin of this name and the history of the settlement bearing this name could be found. The structure and origin of the toponym itself is not clear at first sight; it does not become any clearer without a more in-depth linguistic and historical analysis.

After reviewing the data gathered on the oikonym from the living language and the history of standardization, we may point out that its true form has long [i] at the beginning of the word and bears the acute accent: *Ývoliai*. The sources of the interwar period which are most closely linked with the living language – Lithuanian Questionnaires of Land Names (1935) and the files of the Commission of Surnames and Place Names – also testify to this form.

The analysis of historical sources leads to the conclusion that *Yvoliai* is not a very old settlement; it was not mentioned in German chronicles or the old manor inventories. The first records are found in the second half of the 17th century. We can so far state that the village was first mentioned in 1661 in the Baptism Register Book of Kražiai Parish of 1656–1672: *de Villa Iwole*. Afterwards, the village was quite often mentioned in this and later church register books. The analysis of the historical sources of the 17th–19th centuries allows us to single out several variants of the oikonym *Ývoliai*, which appear in them. The most common form is *de Iwole* (*de Jwole*, *Иволе*). The forms *de Iwolis*, *de Iwol*, *De Sywoli*, *de Iwola*, *De Iwale*, *De Iwaliszki*, *We wsi Iwolach* can occasionally be found. The analysis of the recorded variants leads to the conclusion that the village name *Yvoliai* used in the living language is primary. Its various forms are determined by the factors characteristic of the general development of historical Lithuanian toponymy: evaluation of dialectal features, Slavicization, Latinization, competence of scribes.

The historical sources investigated in the study provide an opportunity for a rather tangible explanation of the origin of the oikonym *Ývoliai*. Its key lies in the aforementioned Baptism Register Book of Kražiai Church of 1656–1672. Its data show that in the period

1656–1672 Kražiai parish was largely populated by the people with their second personal name having the root *Yvol-*. Yvoliai village was home to *Magdalena Iwolowa*, *Anna Iwolayte*, *Casimiri Iwolis*, his wife *Magdalena* and son *Mathias*. It is likely that they are the members of a single family – husband, wife, daughter and son. *Anna Iwalowa* is recorded in Pagiai village; *Georgio Iwolaytis*, *Anna Iwalowa*, *Andrea Iwolis*, his wife with a maiden personal name *Mikulayte* and daughter *Elisabeth*, *Catharina Jonufayte Iwoliene* (*Catharina Jonufzayte Iwolowa*), *Joannes Iwolaytis*, *Joannes Iwolis*, *Giertrudis Iwolayte*, *Zuzanna Wolayte* are recorded in Karklėnai; *Anna Iwolayte Butwilowa* is recorded in Ganyprova; *Elisabetha Iwolayte* is recorded in Audeniai, *Elisabeta Iwalowna* is recorded in Vaiguva. The personal names *Iwolowa*, *Iwolayte*, *Iwolis*, *Iwalowa*, *Iwolaytis*, *Iwoliene*, *Iwalowna* are consistently spelled with *i* (*I*) in the source, but it can also be explained by the analogy of spelling of other Lithuanian historical personal names with [i] in the word-initial position.

Hence, the data of historical anthroponymy of the second half of the 17th century testify to the existence of the personal name *Yvolis (*Iwolis*) in the village of Yvoliai and around it, from which we can definitely trace the oikonym *Yvoliai*. It would be a collective name of a residential place formed from the plural form of a personal name. From 1680, the personal name *Yvolis is no longer mentioned in the village of Yvoliai; it is neither found in the register books of the 18th century – 1st half of the 19th century nor in the register of parishioners of the mid-19th century (1845). The surname *Yvolis has not reached our days; it is not recorded in *Lithuanian Dictionary of Surnames*.

The origin of the anthroponym, which constitutes the basis of the origin of the village name, is not absolutely clear, but the anthroponymic data of the major historical source – Baptism Register Book of Kražiai Church of 1656–1672 – enable us to put forward a careful hypothesis of origin. In addition to the numerous personal names *Iwolowa*, *Iwolayte*, *Iwolis*, *Iwalowa*, *Iwolaytis*, *Iwoliene*, *Iwalowna* recorded in the book, which suggest the root *Yvol-*, there are two cases which enable us to reconstruct the anthroponym *Gyvolis. Godparents *Joannes Giwolis cum Lucia Wayczayte de Poszyle* residing in Pašilė were recorded in 1660; meanwhile, the parents, *Alberti Giwolis et Cristina Degutayciowna de Paszyle*, residents of the same village, were recorded in 1667. Hence, the personal names *Yvolis and *Gyvolis used in the settlements situated close to one another were mentioned in the same source and during the same period of time. We can therefore carefully guess that *Yvolis is a secondary anthroponym deriving from *Gyvolis, which originated by dropping the word-initial *g* as a result of extralinguistic reasons.

Įteikta 2020 m. spalio 15 d.

LAIMUTIS BILKIS

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

laimutis.bilkis@lki.lt